

Vsužnjenemu, podjarmljenemu narodu so se začela prsa ponosno širiti, v srcih se je zagibala zavest neugasljive moči, silno koprnenje po preporodu, po vrnitvi nekdanjega veličja in slave je napolnilo sanje naraščajoče mladine, junaški čini pradedov ji niso dali miru in pokoja, neizmerna težnja po krepkem dejanju je polnila misli nove generacije, katero je bil vzgojil Sienkiewicz s svojo trilogijo („Z ognjem in mečem“, „Potop“, „Pan Wolodyjowski“), iz pojemajočih isker so nenadoma udarili plapolajoči plameni, stari ideali so zavreli v novo življenje, zarjavele meče je ostro očistil brus in beli orel je vztrepetaval s še ranjenimi krili, da jih skoro razvije v slaven polet.

N. P. Henryk Sienkiewicz je pravzaprav vstvaril poljske legije, in njemu je bilo namenjeno udariti temelje novi poljski državi. *N. 1*

In dokler ostane Poljska, bo blestelo ime enega Henryka, generala Henryka Dombrowskega, vstanovitelja poljskih legij pod Napoleonom, poleg imena drugega Henryka, silnega Tirteja, rešitelja poljske duše iz najgloblje stiske marazma in materijalističnega propada, Henryka Sienkiewicza, v enakem sijaju. In nobeden ni bil vreden te najvišje časti v toliki meri, nego baš ta veliki umetnik, ki je postavil svoje najsvetejše popolnoma domovini v službo, ki se često celo ni ustrašil, izneveriti se umetniku v sebi, samo, da bi se mu odprla vrata v najpreprostejšo kmetško kočo, da bi poživil obupujoča srca z milostjo nade, da bi otajal ledeni oklep, s katerim so se obložili spasenci, malodušneži in malomarneži, ter slepcem s silo odprl oči.

Tega zares velikega umetnika ni vabila slava velikega umetništva — drugam mu je bil uprt pogled; in postal je, za čemer je stremil svoj živ dan: rešitelj poljske duše v veliki sili, veliki čudežni obujevalec idealov, ki so že malone zamirali, vodnik svojemu narodu, kateremu je priboril nazaj staroslavne tradicije, in kateremu se ni dal pogrezniti v močvirje topega samozadovoljstva.

Najvišji in najvzvišenejši sluga svojega naroda je bil, in tej svoji misiji je dal izraza, ko je sprejel Nobelovo nagrado z besedami, da jo prevzema ne zase, zakaj v Poljski da je vrednejših nego-li je on, marveč le, ker vidi da je s to nagrado počeščen njegov narod.*

Slovenska pesem v nemškem prevodu. — Zadnje čase kakor da nam je postala domača hiša preozka, kakor da se hočemo pokazati, postaviti pred širšim svetom z najintimnejšim, kar je pognalo iz nas — s pesmijo. O potrebi ali nepotrebi, o umestnosti ali neumestnosti take reprezentacije ne bom govoril. To je moral premisliti zase tisti, ki se je takega posla lotil. Tudi ne bom govoril o večji ali manjši uspelosti v posameznostih. Eden teh prevajalcev je naletel na ostrega kritika, ki je pokazal in dokazal v podrobno premnoge neskladnosti med izvorniki in prevodi — po vsej pravici. In kritik, ki tudi prevaja, bo dobil, kadar izda svoje prevode v knjigi, upam da natančnega in pravičnega sodnika. Jaz pa tu ne bom sodil, samo nalahno bi rad potrkal gospodi prevajalcem na vest: ali jo čutiš, mož, ki presajaš, tisto drobno, gorko srčno kapljico, ki trepeče na vsaki, tudi najneznatnejši slovenski pesmi, od najpreprostejše narodne do najumetnejše Prešernove? Pesmi mislim, ki jo je slovenski narod za tako sprejel in potrdil s svojo ljubeznijo. In ako si jo začutil, ali se zavedaš, da ne prenašaš besed, nego njo, tisto kapljico, po kateri se loči naša pesem od vseh drugih sestrâ, najbližjih nam sosedov in najdaljnjih mogočnega sveta? Ali se ne bojiš, da se ti pri prenašanju ne otrese in da ti ostane suho listje med prsti? Brez tega čuta in brez te zavesti, veruj mi brate, in brez tega strahu bo vsa tvoja spretnost brez cene, bo ves tvoj trud jalov.

Njo prenesi, in jezikovne ali verzifikatorske neuglajenosti ti bo tujec dobrohotno oprostil, zavoljo one dragocenosti. Ako pa tega ne zmoreš, pusti za Boga rajši vse skupaj kakor je, zakaj slovenska pesem je skromna in sramežljiva iz ponosa!

Slišanje barev. — Redek, a naraven je pojav sensorielne sinestezije ali soobčutja. Imenujem n. pr. barvito slišanje, sklopek dveh utisov, prvotnega dejanskega ter drugotnega, posrednega v duhu osebe, ki ima nepravilna svojstva. Zdravniki in fiziologi so opazovali to anomalijo, pisatelji jo večkrat zabeležili. Na barvito audicijo spominja mnoga besedna zveza pri nekem starem flamskem mistiku; v narodni pravljici o Rdečem vetru pri Karadžiću utegne biti ime več nego slučaj. Th. Gautier piše 1843 po uživanju hašiša: „Moj sluh se je čudovito razvil, zaznaval sem šum barev. Zeleni, črlni, modri, rumeni zvoki so prihajali k meni v čisto jasnih valovih. Prevrnjena čaša, škripot stola, lahko izrečena beseda se je tresla ter odmevala v meni kakor grom.“ V Quinceyevih spominih na njegovo hašiševanje bi se utegnili zaslediti slični dojmi. Znak soobčutka je očitno v Bannvilleovih stihih:

Et j'ai trouvé des mots vermeils
Pour rendre la couleur des roses.

(In našel sem rdečih besed, da izrazim bojo rož.)

Podobno Baudelaireovi aleksandrinci:

Les parfums, les couleurs et les sons se répondent,
Il est des parfums frais comme des chairs d'enfants,
Doux comme les hautbois, verts comme les prairies . . .

(Vonjave, barve in zvoki si odgovarjajo, So dišave sveže kot otroško meso, Sladke ko hoboji, zelene ko travniki . . .)

Najbolj znan pa je iz tega poglavja daroviti čudaški Arthur Rimbaud, ki se je že z 19 letom popolnoma odtrgal od slovstva. Dovolil si je naslednji „amusement sur l'alphabet“ — po A. Franceu — v sonetu Samoglasniki:

A črn, E bel, I rdeč, U zelen, O višnjev,
nekoč se, zvoki, zmenim vam o rojstvih tajnih.
A, črn, kocinasti životek mih sijajnih,
ki zvalil jih na ples je kruto smradni hlev,

zaliv mrakú; E, šatorov in par odsev,
lednikov smelih ost, tresljaj kobulov skrajnih;
I, bagri, kri na tleh, smeh usten bajnih,
ko jih opojen kes razdraži ali gnev.

U, krogi, drgetanje božje vod zelenih,
mir paš posutih z blagom, pokoj gub učenih,
ki alkimija kleše čelom jih v nočeh;

O, tromba to poslednja s čudnimi glasovi,
in molk, ki skozenj spo Svetovi in Duhovi:
O Omega, vijolni pramen v Nje Očeh!

Iz približno teh vrstic so vzklihi obširni pretirani sestavi; posebežem prednjači René Ghil, čitan dosti na Ruskem, z nelahko umljivim *Dire du mieux, des Sangs,*